

قوه قضایه

مجموعه آرای قضایی

دادگاه عالی تجدید نظر استان تهران

www.ketab.ir
(حقوقی)

پژوهشگاه قوه قضایه

پژوهشگاه استخراج و مطالعات رویه قضایی

پاییز ۱۳۹۳

Iran. Laws, etc.	ایران. قوانین و احکام	عنوان قراردادی
مجموعه آرای قضایی دادگاه‌های تجدید نظر استان تهران (حقوقی) پاییز ۱۳۹۳ / پژوهشگاه قوه قضاییه، پژوهشکده استخراج و مطالعات رویه قضایی.		عنوان و نام پدیدآور
تهران: قوه قضاییه، مرکز مطبوعات و انتشارات، ۱۴۰۰.		مشخصات نشر
۶۲۸ ص: ۲۹×۲۲ س.م.		مشخصات ظاهری
۹۷۸-۶۰۰-۴۸۰-۲۳۲-۱		شابک
فیفا		وضعیت فهرست نویسی
رویه قضایی -- ایران		موضوع
Jurisprudence -- Iran	حقوق جزا -- ایران	
Criminal law -- Iran	آیین دادرسی -- ایران	
Procedure (Law) -- Iran		
	ایران. قوه قضاییه. مرکز مطبوعات و انتشارات	شناسه افزوده
	پژوهشگاه قوه قضاییه. پژوهشکده استخراج و مطالعات رویه قضایی	شناسه افزوده
	KMH۴۴۰	رده بندی کنگره
	۳۴۹/۵۵	رده بندی دیویی
	۸۵۴۴۴۹۲	شماره کتابشناسی ملی
	فیفا	اطلاعات رکورد کتابشناسی

www.ketab.ir

تلفکس: ۰۲۱-۲۲۰۹۲۰۶۱

کدپستی: ۱۹۸۳۸۴۶۵۱۴

وبسایت: www.jri.ac.ir

مرکز مطبوعات و انتشارات
قوه قضاییه

نشانی: بزرگراه چمران، بزرگراه یادگار امام، بعد از خروجی اوین درکه، پژوهشگاه قوه قضاییه

عنوان: مجموعه آرای قضایی دادگاه‌های تجدیدنظر استان تهران (حقوقی) - پاییز ۱۳۹۳

تدوین: پژوهشکده استخراج و مطالعات رویه قضایی

دبیران تخصصی: دکتر زکیه نعیمی - زهرا دهقان

صفحه آرای: مژگان کاظمی اسفه

ناشران: پژوهشگاه قوه قضاییه، مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضاییه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۸۰-۲۳۲-۱

تیراژ: ۱۲۰۰ نسخه

تاریخ انتشار: دی ۱۴۰۰

قیمت: ۲/۱۵۰/۰۰۰ ریال

مرکز پخش، فروشگاه و نمایشگاه دائمی: تهران، خیابان حافظ، نبش خیابان سمیه، ساختمان شماره ۳ قوه قضاییه

شماره‌های تماس: ۰۲۱ ۸۸۱۹۹۹۰۴ - ۰۲۱ ۸۸۱۹۹۹۱۳ وبسایت: www.judpub.ir

فهرست مندرجات

ردیف	عنوان	صفحه
۱	پیشگفتار	۵
۲	فهرست موضوعی آرا	۹
۳	فهرست درختواره مفهومی (نمایه) آرا	۲۹
۴	آرای مهر ماه ۱۳۹۳	۴۵
۵	آرای آبان ماه ۱۳۹۳	۲۴۹
۶	آرای آذر ماه ۱۳۹۳	۴۰۹
۷	واژه‌نامه تخصصی	۵۹۳
۸	فهرست عناوین آرا	۶۱۳

www.ketab.ir

پیشگفتار

در گذشته‌ای نه‌چندان دور، نظام‌های حقوقی جهان از لحاظ منابع حقوق به دو گروه نظام‌های مبتنی بر حقوق نوشته و نظام‌های مبتنی بر رویه قضایی تقسیم می‌شدند. در گروه اول که شامل کشورهای اروپای قاره‌ای و نظام‌های حقوق اسلامی می‌شد، حرف اصلی را قانون می‌زد و تصمیمات قضایی دادگاه‌ها بنا بر اصل نسبی بودن آرای محاکم، تنها بین طرفین واجد اثر بود. در مقابل در کشورهای گروه دوم مانند انگلستان و آمریکا، حقوق، انباشت تصمیمات قضایی دادگاه‌ها بود و قانون نقش فرعی داشت. این نگاه به قانون و رویه قضایی امروز در هر دو گروه از کشورها تغییرات جدی کرده است. در کشورهای مبتنی بر رویه قضایی، قانون نقش بارزتری پیدا کرده و در کشورهای حقوق نوشته، نقش تصمیمات قضایی بسیار پررنگ‌تر شده است.

آرای قضایی که در مقام احقاق حق یا فصل خصومت در دعاوی بین اشخاص و یا امور حسبی صادر می‌شود، تجلی قوانین و مقررات در موضوعات، وقایع و اعمال حقوقی است و مبتنی ارتباط عینی و واقعی امور مذکور با قوانین و مقررات. بنابراین اگر بتوان با ساختارهای فراگیر، امکان دسترسی جامعه را با رعایت ترتیبات لازم به آرای قضایی در حد وسیع فراهم کرد، بهره‌مندی از آرای مذکور و توجه به رویه قضایی بیش از پیش خواهد شد.

در نظام حقوقی ایران، اهمیت شناخت آرا و رویه محاکم، دیر زمانی است که مورد توجه حقوق‌دانان قرار گرفته است. برای جامعه حقوقی روشن شده است که تکیه صرف به قوانین نوشته و دکترین حقوقی و فقهی جهت شناخت وضعیت عینی و حیات جاری حقوق در کشور کافی نیست. این نیاز منشأ تلاش‌های متعددی برای استخراج آرای محاکم کشور شده و به‌رغم بالارزش بودن این منابع، تنها آرای وحدت رویه و اصراری دیوان عالی کشور به صورت محدود منتشر شده است که نمی‌توان از طریق آن به چگونگی عملکرد دادگاه‌ها دست یافت.

۱. جایگاه حقوقی انتشار آرای قضایی

نخستین بار بخش ۴ از بند د ماده ۲۱۱ «قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران» مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۲۵ قوه قضائیه را مکلف ساخت تا به منظور گسترش فرهنگ حقوقی و قضایی، اصلاح رفتار حقوقی و قضایی مردم، نهادینه‌سازی فرهنگ قانون‌مداری و نیز در راستای پیشگیری از وقوع جرائم و کاهش دعاوی حقوقی، تا سال دوم برنامه ترتیبی اتخاذ نماید که ضمن حفظ حریم خصوصی اشخاص، آرای صادره از سوی محاکم به صورت برخط (آنلاین)، در معرض تحلیل و نقد صاحب‌نظران و متخصصان قرار گیرد. پس از آن، ضرورت انتشار آرای قضایی به صورت تلویحی یا تصریحی در قوانین و مقررات مختلف مورد تأکید قرار گرفته و بر اهمیت این تکلیف قوه قضائیه افزوده است. بند ۵ ماده ۶۵۳ «قانون آیین دادرسی کیفری» مصوب ۱۳۹۲/۱۲/۰۴، بند ۵ ماده ۵ «دستورالعمل حفظ کرامت و ارزش‌های انسانی در قوه قضائیه» مصوب ۱۳۹۸/۰۴/۲۲، جزء پ بند ۳ ماده ۵ «سند امنیت قضایی» مصوب ۱۳۹۹/۰۷/۱۶، «سند تحول قضایی» مصوب ۱۳۹۹/۰۹/۳۰، ماده ۲۶ «دستورالعمل ارزیابی اتقان آراء قضایی» مصوب ۱۳۹۹/۱۰/۲۲، و نیز مواد ۴ و ۵ «دستورالعمل نحوه انتشار احکام دادگاه‌ها و برگزاری دادگاه‌های علنی» مصوب ۱۴۰۰/۲/۲۷، قوه قضائیه را مکلف به انتشار آرای قضایی کرده است. البته انتشار آرای قضایی، مطلق و بدون قید و شرط نیست و رعایت شرایط و ترتیباتی در این خصوص ضرورت دارد.

۲. سابقه انتشار آرای قضایی

از اوایل دهه ۹۰ شمسی پژوهشگاه قوه قضائیه با همکاری مرکز آمار و فناوری اطلاعات، اقداماتی برای ایجاد و راه‌اندازی سامانه‌های مربوط به انتشار آرای قضایی و همچنین تدوین مجموعه‌های کاغذی در این خصوص آغاز و برای نخستین بار در اجرای تکلیف مقرر شده در «قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران» با ایجاد ساختار اداری و سازوکاری منسجم در پژوهشکده استخراج و مطالعات رویه قضایی، اقدام به استخراج و انتشار روشمند رویه قضایی کشور کرد که در نتیجه مجموعه‌هایی تحت عنوان «مجموعه آرای قضایی» از شهریور ماه ۱۳۹۱ منتشر گردید. هرچند در سال‌های نخست، انتشار مجموعه‌های آرای قضایی در قالب کتاب و بدون استفاده از سامانه انجام می‌شد، اما به تدریج با تکمیل سامانه‌های مربوط، عملیات پردازشی قابل توجهی در آرای قضایی به منظور ایجاد ارزش افزوده‌های لازم که بتوان از طریق آن دسترسی جامعه حقوقی را به آرای مورد نظر با سرعت و دقت لازم

فراهم کرد، انجام شده و بدین ترتیب، روند دسته‌بندی، تحلیل و انتشار آرای قضایی بر بستر توسعه فناوری‌ها و تحولات دیگر، استمرار و توسعه یافته است.

۳. گستره استخراج آرای قضایی

مسلماً انتشار تمامی آرای قضایی با ویژگی‌ها و قابلیت‌هایی که برای تحقق اهداف مد نظر لازم است، امکانات بسیار زیادی از جمله نیروی انسانی متخصص، امکانات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری، منابع مالی و... می‌طلبد که تأمین آن در نظام مالی و اداری کشور دشوار بوده و هست؛ از این رو از زمان انتشار آرای قضایی، تنها آرای شعب دیوان عالی کشور (به تفکیک حقوقی و کیفری)، شعب دیوان عدالت اداری و شعب دادگاه تجدیدنظر استان تهران (به تفکیک حقوقی و کیفری) به همراه آرای بدوی مربوطه، موضوع این فعالیت قرار گرفته است. با اذعان به اینکه بخش مهمی از رویه قضایی ساخته تصمیمات قضات دانشمند در سایر استان‌هاست، امید است در آینده‌ای نه‌چندان دور، با مدد جستن از توان و ظرفیت دادگستری‌های کل استان‌ها انتشار آرای محاکم سراسر کشور عملیاتی شده بر غنای این مجموعه‌ها افزوده شود.

۴. آثار انتشار آرای قضایی

- انتشار آرا موجب شناخت کامل رویه و آرای مراجع قضایی شده و امکان مطالعه و نقد و بررسی آرای محاکم را برای صاحب‌نظران فراهم می‌آورد تا تعاملی بی‌سابقه و سازنده میان اهل فن حقوق صورت گیرد.
- با مشخص شدن مشکلات موجود در آرا، امکان بررسی علمی و تبیین رویه‌هایی که از نظر قضایی و حقوقی نادرست و نامناسب به نظر می‌رسند میسر گشته و عملاً از ادامه آن عملکردها جلوگیری می‌شود. در مقابل با تأیید و تثبیت رویه‌های صحیحی که دادگاه‌ها برای پر کردن خلأهای قانونی ایجاد کرده‌اند، راه برای عمل هرچه بیشتر بر اساس این رویه‌ها گشوده می‌شود.
- با ایجاد منابع آموزشی و درسی جدید مبتنی بر رویه قضایی دادگاه‌ها، روش آموزش سنتی حقوق در کشور که مبتنی بر آموزش قانون است، متحول خواهد شد و حقوق‌دانانی توانا بر و مسلط‌تر به جنبه‌های عملی حقوق تربیت خواهند شد.
- با شناخت رویه و نحوه عملکرد دادگاه‌ها و تبیین نقاط قوت و ضعف موجود در دستگاه قضایی و عملکرد قضات، اصلاح ساختار تشکیلات قضایی و از جمله دیوان عالی کشور ممکن می‌گردد.
- انتشار آرا سبب افزایش دقت در محاکم خواهد شد و به عنوان عامل بازدارنده از ارتکاب اشتباه و سهو عمل خواهد کرد.
- قابلیت پیش‌بینی راه‌حل‌های مسائل حقوقی، مانع از طرح دعاوی‌ای خواهد بود که پاسخ آن نزد محاکم روشن است و بدین ترتیب امکان صلح و سازش خارج از دادگاه افزایش خواهد یافت.
- استخراج تهافت در آرای دادگاه‌ها به نحوی علمی و مستمر موجب شناخت وسیع اختلاف نظرها و تعارضات در نحوه تفسیر و اعمال حقوق در محاکم شده و شکل‌گیری آرای وحدت رویه قضایی و در نتیجه رفع تعارضات و ابهامات در نظام حقوقی را به دنبال خواهد داشت.

۵. نکاتی در خصوص مجموعه آرای قضایی

مجموعه‌های آرای قضایی به ترتیب تاریخی به چاپ می‌رسند و از آنجا که ممکن است برخی آرای منتخب، در یک روز از شعب مختلف صادر شده باشند، این‌گونه آرا بر اساس شماره دادنامه و شماره شعبه مرتب شده‌اند. بدین ترتیب و با چینش آرا بدون نظم موضوعی، یک رأی می‌تواند در فهرست مطالب، موضوع طبقه‌بندی‌های مختلف قرار گیرد و از چند منظر به آن ارجاع داده شود، بی‌آنکه محل قرار گرفتن رأی، خدشه‌ای به این ارجاع وارد نماید و موجب پیش‌داوری در مورد منطق طبقه‌بندی و محل مناسب رأی در بین مقولات مختلف حقوقی شود. بر این اساس فهرست مطالب اهمیت و ارزش کلیدی برای یافتن آرا در این مجموعه‌ها دارد.

برای تهیه مجموعه آرای قضایی، کلیه آرای صادره از مراجع قضایی مربوطه، مورد مطالعه قرار می‌گیرد. عملیات تهیه و استخراج رویه دادگاه‌ها به شکلی سازمان‌یافته و مستمر صورت می‌گیرد و محدود به زمانی خاص نیست. همچنین انتخاب آرا تصادفی نبوده و رصد مداومی از تحولات رویه قضایی صورت می‌پذیرد. آرای قابل تأمل که نشان‌دهنده نوعی نگاه به قاعده حقوقی هستند (صرف‌نظر از اتقان و ارزش قضایی و عملی آن‌ها) انتخاب و آماده‌سازی می‌شوند و بدین ترتیب چاپ یک رأی در این مجموعه‌ها به معنی تأیید آن از

سوی پژوهشگاه یا دلیلی بر ممتاز بودن آن نیست. چکیده‌ای از پیام اصلی، قاعده حقوقی مورد حکم و ماحصل آرای منتخب در یک یا چند جمله بیان می‌شود. ارتباط میان آرا برای تشخیص آرای مرتبط و متناقض تبیین می‌گردد.

ممکن است در مواردی ادبیات حقوقی به کار رفته در نگارش آرا محل نقد باشد. با این حال پژوهشگران استخراج رویه قضایی، آزادی عمل چندانی ندارند و رعایت امانت، صرفاً ویرایش‌های صوری و اصلاح برخی از اغلاط تایپی را اجازه می‌دهد. البته یکی از اهداف انتشار آرا فراهم آوردن زمینه‌های ارتقای سطح و سبک نگارش آرای قضایی است و امید است ورود متخصصان و صاحب‌نظران به نقد و تحلیل این مجموعه‌ها به شکل‌گیری ادبیات فاخر قضایی سرعت ببخشد.

درج آرای متهافت ناشی از غفلت پژوهشگران این مجموعه نیست، بلکه در مواردی که برای حل مسئله حقوقی واحد، راه‌حل‌های گوناگون در پیش گرفته می‌شود، در انعکاس تمام آن‌ها تعمد وجود دارد. چه بسا همین کار مجال مداخله دکترین برای نقد و تحلیل و تقویت راه‌حل عادلانه را فراهم سازد.

علاوه بر معاذیر قانونی از جمله امور امنیتی و لزوم رعایت عفت عمومی در انتشار آرای قضایی، برای حفظ حریم خصوصی افراد ذی‌مدخل در پرونده، اعم از اصحاب دعوی، وکلای آنان، شهود، کارشناسان و غیره، اسامی این افراد مخفف می‌گردد. همچنین هر مشخصه دیگری مانند نشانی اماکن، شماره تلفن و شماره انتظامی خودرو از متن رأی حذف یا مخفف می‌شود.

مبتنی بر روند تکاملی، از ابتدای انتشار آرای قضایی تاکنون، شاخص‌ها، ویژگی‌ها و قابلیت‌هایی در مسیر استخراج، پردازش و انتشار آرای قضایی مد نظر قرار گرفته که مقوله انتشار آرای قضایی را به یک فرایند چندمرحله‌ای و چندسطحی با به‌کارگیری نیروهای متخصص تبدیل کرده است. آرای قضایی توسط جمعی از اساتید، حقوق‌دانان، قضات، پژوهشگران و کارشناسان قضایی پژوهشکده استخراج و مطالعات رویه قضایی در پژوهشگاه بررسی و مطالعه می‌شود و آرای که انعکاس‌دهنده رویه جاری مراجع قضایی یا حاوی استنباط حقوقی خاص و شایسته توجه باشد (صرف‌نظر از اتقان و ارزش قضایی و عملی آن‌ها)، انتخاب و با تهیه چکیده‌ای از پیام رأی و دیگر اطلاعات معین و رعایت محرمانگی آن، آماده انتشار شده و در قالب «سامانه ملی آرای قضایی»^۱ و «مجموعه آرای قضایی» در اختیار عموم قرار می‌گیرد.

۶. بخش‌های مجموعه آرای قضایی

با توجه به ماهیت مجموعه‌های کاغذی که امکان جستجوی آرای مورد نظر در آن به مانند سامانه‌ها وجود ندارد، چند فهرست کلیدی و یک واژه‌نامه تخصصی به شرح زیر در این مجموعه‌ها گنجانده شده است:

فهرست مندرجات: در این فهرست کوتاه، بخش‌های اصلی مجموعه درج و مبتنی بر شماره صفحه به آنها ارجاع داده شده است. فهرست عناوین آرا: در این فهرست، عناوین آرا به ترتیب درج آن در مجموعه آمده و مبتنی بر شماره ارجاع رأی به آن ارجاع داده شده است.

فهرست موضوعی آرا: این فهرست بر اساس روش مجموعه‌های پیشین برای موضوع‌بندی آرا تهیه شده است و در کنار «فهرست درختواره مفهومی (نمایه) آرا» دسترسی موضوعی به آرا را ممکن می‌کند. مبنای ارجاع به آرا در این فهرست نیز شماره ارجاع رأی است. البته در خصوص مجموعه‌های آرای قضایی شعب دیوان عدالت اداری، به علت شباهت زیادی که ممکن است بین این دو فهرست ایجاد شود، به درج همان «فهرست درختواره مفهومی (نمایه) آرا» اکتفا می‌شود.

فهرست درختواره مفهومی (نمایه) آرا: این فهرست مهم‌ترین فهرست برای دسترسی مخاطبان به آرای مورد نظر مندرج در مجموعه‌ها است و مبنای ارجاع به آرا در این فهرست نیز شماره ارجاع رأی است. در عین حال چون در ساختار نمایه‌ها هر شاخه اصلی به شاخه‌های فرعی و شاخه‌های فرعی نیز بعضاً به شاخه‌های فرعی دیگر تا چند سطح تقسیم می‌شود، برای تشخیص دیداری شاخه‌های اصلی و فرعی از یکدیگر، از فرورفتگی در سطور استفاده شده است.

واژه‌نامه تخصصی: این واژه‌نامه که در پایان مجموعه درج گردیده است، با استفاده از واژه‌های کلیدی به کار رفته در «پیام رأی» که عصاره علمی و کاربردی آن محسوب می‌گردد، با توجه به نوع مجموعه (اداری، حقوقی و کیفری) تهیه شده است و قاعداً در هر مجموعه با تفاوت‌هایی همراه است.

۱. برای ملاحظه «سامانه ملی آرای قضایی» به نشانی <https://ara.jri.ac.ir> مراجعه شود.